

Besöksmål i Trelleborg

Sevärdheter och kulturinstitutioner samt behovet av vägskyltar till dessa

Söderslätt, detta otroliga landskap, med fri och obruten sikt milsvitt över ett lapptäcke av åkrar, gravhögar, gårdar, koställen, lummiga byar och slingrande vägsystem. Landskapet ligger där öppet och inbjudande, med sin långa, långa historia klart avläsbar. Det är här vi har den stora mängden pilevallar och alléer och här finns kärnområdet för den vitkalkade kringbyggda gården med sin introverta, hemlighetsfulla trädgård. Byarna ligger tätt, tätt och kyrktätheten är unik, inte bara i Norden utan faktiskt i världen. Detta är för många själva sinnebilden av Skåne.

Det egentliga Söderslätt består enligt hävd av området söder och väster om Landsvägen, en väg som inte bara förbinder Malmö och Ystad utan också markerar en tydlig skiljelinje beträffande fornlämningar, äldre tiders odling, hägnader och bebyggelse. Söder om Landsvägen har vi också de bördigaste jordar som går att uppbringa. Men Söderslätt har i dagligt tal fått sitt område utvidgat och innefattar hela Trelleborgs kommun, således även backlandskapet norr om Landsvägen. Här är istiden kanske också som allra tydligast med sin härliga variation av backar och dödisgropar.

Kuststräckan är också sällsamt skön. Vägsträckan från väster till öster bjuder den resande en fantastisk upplevelse. Det är inte många platser i vårt land som erbjuder sådan direktkontakt med havet och därmed möjlighet att uppleva dess storslagenhet. Havet är dock inte ensamt om att dra blickarna till sig – vägen löper genom ett varierat landskap, med utblickar, än över hav och strandängar, än över åkermark, pittoreska fiskelägen och nyare förortsbebyggelse.

Den synliga förhistorien

Hela Trelleborg är som en spännande historiebok där all vår historia finns med, alltifrån istiden och fram till idag. Som en följd av att Söderslätt under lång tid varit ett attraktivt jordbruksområde, och då här under senare tid bedrivits en nära nog total uppodling med moderna, djupgående plogar, har stora delar av beståndet av fornlämningar mer eller mindre förstörts. Mycket finns dock ännu kvar!

Dubbelgraven från Skateholm, nu på Trelleborgs Museum.

Jägar- samlarstenålder i Skateholm

Äldre stenålder, det som vi idag ofta kalla jägar- samlarstenålder har vi fint representerat i Skateholm. Boplatser och gravfält som sträcker sig över en period av 1000 år, från ca 5 500 till 4 500 f Kr. Skateholmsboplatser låg vid kusten, man bodde på öar i en stor lagun, rik på fisk av alla de slag. I havet fångade man också säl och tumlare och i urskogen inåt land fanns gott om smådjur, men också rådjur, hjortar och vildsvin. Efterhand som vattennivån steg fick man under de 1000 år bosättningen varade flytta till högre belägna öar längre in mot land. Idag befinner sig platsen 500 meter från stranden. Under flera år utförde man här arkeologiska undersökningar. Dessa har resulterat i ett mycket rikt material framför allt från ett hundratal gravar. Utifrån detta kan vi idag berätta mycket om hur livet tedde sig för dessa människor. Flera av gravarna och en intressant utställning om skateholmarna visas inne på Trelleborgs Museum. Även om varken gravar eller boplatser efterlämnat några synliga spår, är själva platsen är värd ett besök, inte minst för att förstå hur mycket havslinjen har ändrat sig längs vår kust. Här finns också en stor och fin besöksplattform samt fylliga informationstavlor som vägleder besökarna.

Bondestenålder

Ända ifrån bondestenåldern har Söderslätt varit tätt befolkat och nästan överallt i markerna kan man hitta redskap gjorda av sten och flinta. De flesta har lämnat samlar-fiskar-jägarlivet och ägnat sig åt jordbruk och boskapsskötsel. Enligt senaste forskning visar DNA att denna näring kom hit med invandring av människor från sydligare nejder. Att "det personliga ägandet" nu också blir viktigt visas av att gravarna blir monumentala. De i landskapet väl synliga stenkammargravarna, tror man varit viktiga som tydliga och synliga revirmarkeringar.

Skegriedösen med Skegrie kyrka i bakgrunden.

Jättegraven öster om Trelleborg

Ett stort område med gravar från den här tiden ligger mellan Trelleborg och Dalköpinge by. De flesta gravarna som vi känner till här är megalitgravar, eller stenkammargravar, som dösar och hällkistor. Men den äldsta lämningen, den ca 6000 år gamla Jättegraven nära Trelleborgs stad är av ett annat slag och snarast en föregångare till dessa, en så kallad långhög. Den är 64 meter lång, 7 meter bred och 1,5 meter hög. Den har en synlig kantkedja, idag bestående av ett 50-tal stenar. Längst i öster har den haft en stenlagd yta där det en gång stått en kraftig träpalissad. Spåren visar att det i anslutning till palissaden offrats såväl mat som redskap och lerkärl. Svår att besöka dock, då man måste köra genom en privat gård för att komma dit. Någon säker grav har inte påträffats men anläggningen är å andra sidan inte totalundersökt. Däremot ser det ut som att långhögen i ett betydligt senare skede användes som plats för åtminstone en dös. En studie av äldre kartor visar att det i närheten kan ha funnits flera anläggningar av samma sort. Därtill kommer ett flertal kända dösar inom området.

Vad är då en dös?

Megalitgravarna brukar delas upp i dösar, gånggrifter och hällkistor, varav dösa är äldst och hällkistorna yngst. De är alla imponerande gravanläggningar och har det gemensamt att de är byggda av mycket stora stenar – släpade på plats under säkert ganska stora ansträngningar. Själva gravkistorna är omgivna av kantkedjor av sten och för åtminstone dösar och gånggrifter gäller att alltihop utom takstenarna ursprungligen har varit täckt av en jordhög.

Dösa börjar byggas kring 3500 f.Kr. De är avsedda för en enda person. Gravkammaren är uppbyggd av tre till fem stående väggstenar, och med en enda stor sten som takblock ovanpå. Främsta representanten för dösa är Skegriedösen, väster om kyrkan i Skegrie, väl synlig från motorvägen, åtminstone för den som kör i sydlig riktning. Uppe vid bron för motorvägen finns också en utsiktsplats med fullig information om både graven och trakten därikring.

Men det finns många, många fler dösa runt om på slätten, även om de flesta inte längre är fullständigt bevarade. Stenarna har ju tyvärr varit ett omtyckt byggnadsmaterial till såväl kyrkor som gårdar. Efter utgrävningarna vid E6:an, då man fann ett stort dösgravfält – Döserygg vid Håslöv – med genom-

gående märklig palissad, vet vi nu att stenkammargravarna inte legat ensamma, utan tvärtom har ingått i stora gravområden. Det innebär att vi får tänka oss större samlingar av dessa gravar, även där vi idag bara kan se en enda grav. I sammanhanget kan också nämnas att själva E6:an har en högst anmärkningsvärd ålder. Denna förbindelseled från sydkust till västkust är åtminstone 6000 år gammal!

Gånggrifter

Gånggrifter ser man bäst i området mellan Västra och Östra Torp – invid en av Sveriges vackraste cykelvägar dessutom! Trots namnen – Stora och Lilla Kungsdösen samt Erkes dös är de alla gånggrifter. Det vill säga att de har betydligt större kammare än dösen, taken består av flera stenblock och de har en gång som leder in till själva kammaren. Gånggrifterna har också, till skillnad från dösa, rymt många gravlagda.

Snarringedösa, öster om Skegrie by, är en intressant mellanform mellan dös och gånggrift, en med och en utan gång, men bägge med tak bestående av två stenar. De får därför räknas som gånggrifter. Möjligheten att besöka dessa tvillingdösa är dock mycket dålig, de ligger mitt ute i åkermarken!

Hällkistor

Synliga hällkistor har vi inte så många. Dessa mer direkt kistformade gravar, som kommer på modet ca 2400 f.Kr, har ofta legat dolda under flat mark eller ligger i botten av bronsålderns högar. En väl synlig hällkista, som dock få känner till, är Mogrevestenen i närheten av Fredshög, alldeles intill kustvägen mot Kämpinge. Några intressanta hällkistor, utan taklock, kan man också finna i kanten av en liten och flack hög strax norr om Maglarps by.

Utgrävning modell Ä av bronsåldershögen Bonhög.

Bronsålderns gravhögar

Bronsåldershögarna är de tydligaste minnesmärkena från vår forntid och de finns här i stor mängd, även om de är färre i backlandskapet än på Slätten. De ligger dock ofta på höjdryggar så de varit väl synliga i landskapet. De började byggas ca 1800 f Kr, först med en enda grav i botten av en hög formad av grästorv. Men därefter har de i regel byggts på med nya gravar och med en ny omgång av torv över. Högen blev alltså högre och högre och fick efterhand också allt större omfång. Efter ett antal hundra år ändrades dock begravningsritualen. I stället för skelettbegravning började man kremdera de döda och samlade de brända benen i keramikurnor, som grävdes ned i kanten av högarna. En både jord- och arbetsbesparande nydaning!

Undersökta gravar talar om att det är en uppburen elit som blivit begravda i hög. Gravinnehållet visar på praktföremål, såväl vad gäller smycken som vapen. Men det var alltså ganska få förunnat att ha denna ställning i samhället. Hur den övriga befolkningen begravts vet vi föga om.

Det är också väldigt få av gravhögarna som är undersökta. En hel del är dock rovgrävda – detta kan säkert ibland ha gjorts redan i forntid. Ofta har man då grävt sig ned i högen uppifrån toppen, varför många högar har en något stukad, eller hopsjunkna topp. Andra högar har fått utgöra fundament till möllor och i Galgebacken strax öster om Tullstorp, har vi en hög som i sen tid fått göra tjänst som Vemmenhögs härads avrättningsplats. Härifrån har man för övrigt den mest vidunderliga utsikt över både hav och land!

De flesta högarna ligger idag som solitärer i landskapet, ursprungligen har det dock funnits betydligt fler, många är bortplöjda eller avsiktligt borttagna. Mycket imponerande är dock de fem Gyllhögarna söder om Fjärdingslöv. Fyra av högarna står i en snörrät rad, medan den femte, längst i söder, är något förskjutet västerut.

Steglarps högarna är en stor och tät samling gravhögar i närheten av Fuglie, kanske visar tätheten här hur det kan ha sett ut en gång även på andra ställen på slätten. Gravfältet är ett av Nordens största bevarade högkomplex från bronsåldern och området ger ett säregnet intryck.

Järnålder – gravar, byar, runstenar och Trelleborgen

Albäcksgravfältet

Vid Albäcksåns utlopp, vid golfbanan i västra utkanten av Trelleborg syns tydligt en mängd små kullar som löper i ett stråk utmed vägen. Här har vi Skånes enda kvarvarande högggravfält från järnåldern, 500 f.Kr – ca 1050 e.Kr! Det består av ett 80-tal låga gravhögar från yngre järnålder, men under dessa finns också äldre järnåldersgravar, där de döda begravts under flat mark. Gravfältet som idag består av ett 80-tal synliga kullar har en gång varit betydligt större, både i östlig och västlig riktning. Enligt en del gamla källor kan det ha sträckt sig ända bort till Skåre och ursprungligen har här funnits flera hundra gravar. Det har gjorts en del arkeologiska undersökningar här och vi vet att det åtminstone funnits en båtgrav. Även norr om vägen finns järnåldersgravar.

Trelleborgen

Trelleborgen, troligen uppförd på order av Harald Blåtand, är orsaken till att Trelleborg heter Trelleborg. Borgtypen som sådan måste ha kallats så redan under vikingatiden. När spåren visade sig här, i slutet av 1980-talet, var dock förvåningen stor. I stället för en förväntad medeltida borg fann man spåren av en ringborg, byggd med kraftiga vallar och en kraftig palissad av tjocka ekstockar. Det är en jättelik anläggning, 144 meter i diameter, med vallgravar runt om. Borgen har byggts rakt över dagens Bryggaregata, en väg, som redan från 600-talet förband kusten med Uppåkra. Alla vägfärande har tvingats åka rakt igenom borgen och passera såväl dess norra som södra port. Ytterligare en port fanns i öster och en i väster, den senare vette mot en mindre lagun och hit har det varit möjligt för mindre båtar att ta sig in från havet – för omlastning likaväl som skydd.

När borgen byggdes vet vi inte exakt, däremot blev den utbyggd och förstärkt kring år 980. Uppförandet kan dock inte ha skett alltför långt innan dess. De danska borgarna, när detta skrivs är de fem stycken, verkar alla vara byggda kring år 980.

Trelleborgarna anses av många som en dansk nationalklenod. När man i Skåne så hittade först Trelleborgs borg och därefter en i Borgeby försökte de danska forskarna länge hålla stånd och mena att de skånska borgarna inte var några "riktiga" trelleborgar. De var ju inte så exakt cirkulära och geometriska som de danska borgarna, inte heller kunde man påvisa spår av bebyggelse inuti dem. Men allt tyder på att de skånska borgarna är de allra första Trelleborgarna. Här i det nyligen inkorporerade Skåne var det kanske också viktigast att snabbt få till fästen. När det var dags för borgbyggen inom det äldre området hade man kanske lite mer tid och erfarenhet för att göra byggena formfulländade.

Någon nämnvärd bebyggelse som är samtida med borgen verkar här inte ha funnits. Däremot fanns här en bebyggelse innan borgen byggdes. Den började redan på 600-tal men verkar ha försvunnit senast en bit in på 900-talet. Då flyttade man i stället längre inåt land förmodligen för att kusten inte var säker att bebo. Ganska troligt är det dessa människor som fyllde de många nya byar som kom till strax norr om Trelleborg.

Fyra runstenar – varav en helt magnifik!

Även runstenarna är vikingatida. I Fuglie står en runsten nära kyrkporten. Den berättar att *Alte reste denna sten efter sin son Thorsten*. Strax norr om kyrkan, på toppen av en bronsåldershög står en sten med meddelandet *Önd reste denna sten efter sin broder Öde. Han fann döden på Gotland. Gud hjälpe hans själ*. Ytterligare en sten finns i Jordberga slottspark, budskapet lyder: *Thorkil Thordsson gjorde denna bro efter sin broder Vrage*.

Den fjärde runstenen står på Tullstorps kyrkogård och den är en av Sveriges och Nordens allra vackraste och mest intressanta runstenar. Den innehåller runraden *Glepir och Åsa reste dessa kummel efter Ulf*. Men

stenen har därtill vackra och mycket välgjorda bilder, ristningar som måste ha gjorts av en mycket skicklig stenhuggare och konstnär. Motiven är dels ett stort djur, dels ett skepp med en hel rad sköldar vid relingen. Skeppet är inte ett vikingaskepp, det har alldeles för hög bordgång för det och även de utskjutande rammarna i för och akter är främmande för de lätta och snabba vikingaskeppen. Är det i stället en dromon, ett tungt krigsskepp från östromerska riket?

Det stora djuret som så majestätiskt blickar ut över nejden då? Även här kan motivet ha kommit från Fjärran Östern. Vi vet att kejsaren i Konstantinopel hade nordiska vringar i sin sold. De tjänstgjorde som soldater och kejsarens livvakter. Berättelser därifrån gör gällande att kejsaren invid sin tron hade ett mekaniskt metalledjur som då och då utstötte ånga ur sitt gap. Stenen är från slutet av 900-talet, Ulf kan mycket ha varit en av Harald Blåtands handgångne män i Skåne, som i sin ungdom skaffat sig ära och berömmelse som vring.

Runstenarna kan liksom gravarna mycket väl vara ägo- eller revirmarkeringar, resta för att visa ägande över visst landområde.

Byar

I Trelleborgs kommun finns det mängder av byar – de uppgår till ett femtiotal och de allra flesta har kvar en rofylld och lantlig prägel. I många finns den gamla strukturen kvar med byavanning och allmänning. En två, tre bondgårdar ligger i regel också kvar i varje by, trots 1800-talets enskifte. På platsen för de utflyttade gårdarna finns små gatehus. I många byar tronar det också en kyrka, antingen majestätiskt på högsta höjden i byn eller, möjligen lite mer demokratiskt, mitt i byn.

Bybildningar har här funnits åtminstone från yngre järnålder, cirka 400 e.Kr. Många av de byar, som vi känner från historisk tid har namn, som kan gå tillbaka till denna tid. Det gäller bebyggelsenamn, som slutar på *-löv* (som Hammarlöv, Vemmerlöv, Gislöv), *-inge* (som Simlinge och Beddinge), *-hög* (ofta utvecklat till *-ie* som i Markie och Isie), *-lösa* (som Haglösa), *-stad* (som Alstad och Brönnestad) och *-by* (som Åby och Grönby). Dessa namn säger oss dock inget om hur länge byarna har funnits på sin nuvarande plats, fram till 900-talet var det nämligen tal om vandrande byar.

Vad är då en vandrande by? Jo det betyder att byn bara ligger kvar på samma plats så länge den omkringliggande marken ger bra grödor. Så länge man inte spred ut djurens gödsel på markerna, blev ju jorden till slut renons på näringsämnen. När marken var helt urlakad flyttade man både byn och odlingsmarkerna en bit. Men så småningom började man gödsla markerna med stallgödsel och mot slutet av vikingatiden, mycket talar för att det sker redan under 900-talet, börjar byarna läggas fast. Snart började man dessutom bygga kyrkor, kanske ytterligare ett skäl till att inte längre flytta byarna.

Men förutom gödslingen, kom det också andra nyheter som förbättrade jordbruket, hjulplogen till exempel, och man började med tresäde. Detta gjorde att befolkningen ökade och att det därför också kom till en hel mängd nya byar. Kännetecknande för de helt nya byarna är att deras namn ofta slutar på *-arp* eller *-torp* som Maglarp och Önnarp. Även Klörup är en form av torpnamn. En stor del av vårt slingrande vägnät som löper mellan byarna på Söderslätt är också från denna tid, alltså minst 1000 år gamla!

Även byar med efterleden *-köpinge* är från slutet av vikingatiden. Norr och nordost om Trelleborg finns tre sådana byar, Kyrkoköpinge, Mellanköpinge och Dalköpinge (från början Östra Köpinge). Ytterligare en *-köpingeort*, Västra Köpinge, som dock försvann redan under medeltiden, har legat i närheten av nya Vattentornet. En av dessa köpingeorter har varit en marknadsort med handelsrättigheter. Orten bör ha varit föregångare till Trelleborgs stad som bildades i början av 1200-talet.

Dalköpinge by och kyrka, inhöljda i lummig grönska.

32 kyrkor!

Trelleborg har idag 32 kyrkor, varav 30 ligger ute i byarna på landet. Kyrkorna ligger otroligt tätt, och klara dagar kan man roa sig med att räkna hur många kyrktorn man ser. Tätheten är en direkt följd av den goda jorden, det behövdes under medeltiden inte så särskilt stor bit mark för att kunna föda en hel by. De flesta kyrkorna är från medeltid och de är alla arkitektoniska pärlor. De är ofta byggda, eller har åtminstone delar som stammar från slutet av 1100-talet. Många har haft föregångare i trä, kyrkor som kanske uppförts redan i slutet av 900-talet. Harald Blåtand tillviter sig ju själv äran av att ha gjort danerna kristna.

De äldsta kyrkorna är i regel byggda av sten, men det finns också några som uppförts i tegel, som till exempel Gislövs och Maglarp kyrkor. Dessa båda tillhör också Sveriges allra äldsta tegelkyrkor och särskilt Gislövs kyrka har en mycket spännande arkitektur och historia. Under 1200-talet tillkom några kyrkor, en i den nya staden Trelleborg och en i Dalköpinge – tidigare benämnd Östra Köpinge. Alla de gamla kyrkorna är synnerligen sevärda, den tidigare omtalade Gislövs kyrka är kanske i en klass för sig, med ett ursprung som visar på intressanta samband med Nidarosdomen i Trondheim. Den södra kyrkportalen är enastående, liksom kalkmålningarna inne i kyrkan. Även i V Vemmerlöv och Äspö finns mycket sevärda målningar.

Andra intressanta medeltidskyrkor är Maglarp med sitt breda västtorn, Hammarlöv med runt torn och inuti även en bevarad drängaläktare. Pilgrimskyrkan Fru Alstad med annorlunda planlösning och mängder av inristade och målade pilgrimsmärken är också värd att besöka.

Mot slutet av 1800-talet kom nästa stora kyrkobyggnadsfas. De medeltida kyrkorna kändes trånga, men säkert än mer omoderna. Och nu fanns dessutom flera nya religiösa riktningar som alla byggde moderna hus för sina följare. Svenska kyrkan kände sig på många håll manad att göra detsamma. Av nyare kyrkor är kyrkan i Tullstorp, med närmast grekisk-ortodox plan, intressant. På kyrkogården finns också ett lapidarium där man samlat äldre gravstenar.

Kommunens yngsta kyrka är katolska kyrkan, inne i Trelleborg. Det är en vacker och harmonisk byggnadskropp, ritad av Trelleborgs tidigare stadsarkitekt Stefan Brechensbauer och invigd 2002.

Även kyrkogårdarna innehåller många spännande och intressanta stenar. I Västra Torp finns till exempel en sten som sägs förebåda oväder – den lär gråta innan det kommer regn! Lilla Isie kyrkogård och Lilla Beddinge kyrkogård är två ödekyrkogårdar, båda högst sevärda. Inne i Trelleborg har såväl Västra som Norra Kyrkogården mycket att berätta om gamla tiders stadsbor. Flera kända trelleborgssläkter ligger begravda här. Norra kapellet är i sig också en sevärdhet.

Målningar från valven i Äspö kyrka.

Det medeltida Trelleborg

Trelleborg blev stad under första halvan av 1200-talet. En viktig anledning var det ökade handelsutbytet med hanseaterna. Kungen var angelägen att få ta del av inkomsterna och beordrade därför anläggandet av köpstäder. Vid sidan av Skanör och Falsterbo växte det längs Skånes kuster fram ett antal nya städer. Till en början var sillen den viktigaste handelsvaran men så småningom kom också jordbruksprodukter att spela en stor roll.

Arkeologiska lämningar visar att området från Västerbro och bort till Österbro blev planlagt redan från början. Gamla Torg var då betydligt större än dagens torg och även Bryggaregatan, som fick en högst anseelig vägbredd, har troligen då och då gjort tjänst som kreatursmarknad. Vallar och vallgravarna efter borgen har ännu varit synliga. Det var ju också denna anläggning som gav Trelleborg sitt namn! Gången från Bryggaregatan genom västra porten ned till lagunen blev nu också stensatt.

Kyrka och franciskanerkloster kom till snart efter stadsgrundandet. Klostret fick en fin placering invid torget. Kyrkan placerades en bit därifrån men på en höjd, möjligen har här redan under sen vikingatid funnits en träkyrka. Så har det nämligen sett ut vid de danska Trelleborgarna och varför inte också här?

Den medeltida stadskyrkan revs 1881 och ersattes av en nygotisk kyrka, ritad av Helgo Zettervall. Delar av tornet finns dock kvar liksom dopfunten och ett antal munkstolar.

År 1532, några år innan reformationen blev verklighet, drevs munkarna ut ur klostret. Byggnaderna ska sedan några år ha fungerat som hospital och vissa tider även som rådhus. Så småningom förföll byggnaderna och vi vet att man under 1700-talet vid behov plockade tegel från klostermurarna. Därefter föll klostret i glömska, och det så fullständigt att man trodde att stadskyrkan också varit klosterkyrka. Först 1931 återupptäcktes lämningarna efter klostret. Kyrkan grävdes ut och ruinerna utgör nu en ruinpark. Övriga klosterbyggnader bör ha legat söder eller sydost om kyrkan. Kanske har klostret utgjort en sluten klosterfyrkant i stil med hur det än idag ser ut i Ystad. Dessa båda kyrkor grundades för övrigt samma år, 1267, ett årtal som dock förefaller mycket märkligt eftersom det då rådde stor kyrkokamp och interdikt mot påven. En brasklapp därför – årtalet kanske inte är helt riktigt!

Krona – kyrka – adel

Bilden av den välmående och självägande slättbonden förs ofta fram – men den är inte sann, åtminstone är den väldigt ung! Vid 1500-talets slut ägdes bara elva av områdets cirka 850 gårdar av självägande bönder, övriga var arrendegårdar. Först under 1700-talet började antalet självägande bönder öka. Skåne hörde under lång tid till det feodala Danmark, och Söderslätt har under långa perioder haft en ägarstruktur där kyrkan, staten och adeln var stora markägare. Ärkesätet dominerade i flera byar, till exempel i Stora Slågarp, Klörup och Gislöv. Dalby kloster ägde hela Grönby, och Börringekloster ägde det mesta i Skegrie och Lilla Markie. Kronans godsintehav var inte så stort under medeltiden men ökade på kyrkogodsets bekostnad i samband med reformationen.

Under medeltiden var Markie gård, Näsbyholm och Stora Jordberga adliga huvudgårdar med säte för riddare. Medeltida väpnargårdar var Lilla Jordberga, Klagstorp, Brönnestad, Haglösa, Ståstorp, Tågarp, Värlinge och Svenstorp. Av alla dessa huvudgårdar var det bara Stora Jordberga och i viss mån även Näsbyholm som kom att utvecklas till storgods.

Svenstorps Herregård

Borgplanen av Svenstorps Herregård är ännu fullt synlig.

Svenstorps Herregård, i utkanten av Trelleborg, är en väpnargård, anlagd i början av 1100-talet. Den låg i norra utkanten av Trelleborg och lämningarna visar ännu en kvadratisk borgplatta med omgivande vallgravar, ca 85 x 85 meter. Vallgravarna är dock inte längre vattenfyllda. Den äldsta bebyggelsen har bestått av enkla klinehus som legat i norra delen av borgen. På 1300-talet tillkom en stallbyggnad i söder. Närmast vallgraven i nordost har det stått en stabilare tegelbyggnad, troligen ett försvarstorn uppfört på 1200-talet. Borgen verkar ha existerat fram till mitten av 1300-talet. Fynden därifrån talar om en välsituerad men krigisk miljö, bland annat fanns här en mängd arm- och borstpilar. På 1360-talet härjades Trelleborg av lybeckarna och kanske var det de som också ödelade Svenstorp.

Jordberga slott

Idag är Jordberga slott närmast att likna vid ett vackert operettslott. Det har dock gamla anor, 1355 vet vi att ägdes det av Anders Hollunger Gagge. Det brändes ned under Horns skånska krig 1644, men återuppbyggdes igen 1655 av dåvarande ägaren Ivar Krabbe. Efter försvenskningen 1658 delades gården upp mellan flera olika ägare.

Vid mitten av 1700-talet samlades allt igen i familjen Kurcks ägo och sedan dess har den gått i arv i samma släkt. På 1840-talet ägdes gården av Carl-Adam von Nolcken som var en stor jordbruksreformator och byggherre. Hela gården rustades upp och många nya byggnader anlades. Slottet byggdes om i gotisk stil under ledning av professor C-G Brunius. Men redan 1906 var det dags för en ny radikal ombyggnad, denna gång gjordes det med hjälp av den danske arkitekten Glaesel, om till ett barockinspirerat slott.

Miljön kring godset är enastående och förutom slottet finns här flera sevärda byggnader, bland annat den välbevarade Stenlogen, byggd år 1650. Sevärda är också 7-mannagården, en u-formad gård uppförd i korsvirke på 1700-talet, samt det av Brunius ritade Herrskapsstallet. Parken är av engelsk typ och anlagd under mitten av 1800-talet. Den äldre parktraditionen med exotiska solitärer har också förts vidare med nyplanteringar av arter som metasequoia, ambraträd, pagodträd och tulpanträd. Jordberga är förklarad som byggnadsminne

Näsbyholm

Näsbyholm låg ursprungligen på en holme i Näsbyholmssjön. Det var väl befäst och bestod av tre byggnader kring en gårdsplan. Mittpartiet var ett starkt stenhus, med fyrkantigt torn och tjocka murar. Det byggdes av ärkebiskop Birger Gunnersen i slutet av 1400-talet. På 1860-talet revs det gamla slottet och ersattes av en större borgerlig byggnad. En brand på 1950-talet förstörde dock även denna byggnad.

Böste strandväg.

Kuststräckan

Hela kuststräckan, 3,5 mil är naturskön, artrik och omväxlande och inte minst tillgänglig. Kustvägen, som i vår kommun hela tiden löper mycket nära havet, är oerhört vacker och bjuder den resande en härlig upplevelse. Det är inte många platser i vårt land som erbjuder sådan direktkontakt med havet och därmed möjlighet att uppleva dess storslagenhet. Havet är dock inte ensamt om att dra blickarna till sig – vägen löper genom ett varierat landskap med utblickar, än över hav och strandängar, än över åkermark, pittoreska fiskelägen och nyare förortsbebyggelse.

Strandvägen har också lite olika karaktär väster, respektive öster om Trelleborg. I väster går vägen ofta helt nära strandkanten, här finns ganska vidsträckta ängsmarker och bebyggelse i princip endast i Skåre och vid Tivolihusen. Här finns också fornminnen i form av Skåre Skansar och järnåldersgravfältet vid Albäck. Strandängarna hör intimt ihop med åkermarkerna som just här visar upp ett enskifteslandskap i sin prydno. De utskiftade fyrlängade och vitkalkade gårdarna ligger utspridda på jämna avstånd som en verklig sinnebild av Söderslätt.

Österut från Trelleborg löper den nu vackert oxelkantade strandvägen en lång sträcka förbi den villastad som Gislövs läge och Simmermarken under årens lopp förvandlats till. Inte förrän man närmar sig Böste tar landet åter vid, med ängsmarker som i form av släppor mellan de bebyggda områdena, åter ger havskontakt. Ännu längre österut blir släpporna till större fria ytor, antingen i form av hagmark eller större och mindre talldungar. Här finns också större bebyggda områden som ännu har kvar karaktär av sommarstugebebyggelse.

Fiskelägena

Om byarna har en drygt 1000-årig tradition så är åldern mer osäker när det gäller våra fiskelägen. Vi vet att de på 1500- och 1600-talen i regel bara hyste några få hus. Men flera av dem kan ha använts under lång tid dessförinnan för säsongsfiske. Lägena började dra till sig en större befolkning under 1700-talet men den riktigt stora utvecklingen kom under 1800-talet. Det fanns då, efter att jordbruket enskiftats och rationaliserats, ett överflöd av arbetskraft som gjorde att fiskelägena växte till. Lägena bebyggdes med hus som mycket liknade byarnas gatehus, men de var ofta byggda av flinta i väggarna. De bildade täta rader med de för fiskelägena så typiska långsmala tomterna, alla skulle ju kunna dra upp sin båt på tomten. Här och där mellan husen lämnades också släppor och sträden där man kunde gå ner till stranden. I början av 1900-talet fick såväl Skåre som Smyge hamnar. Beddinge kom att utvecklas till en sommarstugeort, med ett mycket stort antal stugor. Av det gamla fiskeläget är idag inte mycket mer än enstaka hus kvar. Boste förblev däremot länge ett ganska fattigt fiskeläge och även om många hus idag ägs av sommarboende är miljön trots allt ganska intakt och husen vårdas ofta med stor pietet. Även den gamla delen av Skåre har en välbevarad miljö och är värd ett besök.

Sirmiones skeppslag.

Sirmiones skeppslag i Gislövs läge

Gislövs läge, som idag närmast är en förort till Trelleborg, hyser Trelleborgs största fritidshamn och den sjuder av aktivitet under sommarmånaderna. I denna hamnanläggning finns därtill en liten allmogehamn med bryggor för en hel liten flotta av de finaste gamla veteranbåtar. Här ser man tydligt skillnaden mellan sydkustens lätta strömlinjeformade snipor och ostkustens mer bastanta och bredhöftade båtar. I det lilla Fiskemuseet berättas vidare om både fiske och båtar. Allt drivs av föreningen Sirmiones Skeppslag, namnet taget efter deras allra första båt.

Smygehamn och Smygehuk

Smygehuk är Sveriges allra sydligaste udde och här finns också en fiske- och fritidshamn. Förutom fiskrökeri och serveringar ligger här också ett båtbyggeri. Fyren, som togs i bruk 1883 och elektrifierades 1931 är tagen ur regelrätt bruk men lyser fortfarande, och är även öppen för besök. Den gamla fyrvaktarbostaden är idag vandrarhem.

Köpmansgården är namnet på gården strax öster om hamnen. Det stora pampiga magasinet är byggt i början av 1800-talet och minner om tider när smuggling var ett närtintill aktat levebröd för många, såväl grosshandlare som bönder och deras medhjälpare. Med magasin ända nere vid vattnet hade man stora möjligheter att undgå nitiska tulltjänstemän!

Små hattstugor? Nej, vitmenade kalkugnar!

Marken är här väldigt kalkrik och hamnen från 1920-talet är också byggd i ett gammalt kalkbrott. Kalken bröts för att användas som kalkbruk och till att vitslamma de skånska längorna så putsen hölls på plats. För att bli användbar måste den först brännas och flera kalkugnar finns fortfarande kvar i trakten. Den äldsta, från mitten av 1800-talet ligger strax öster om hamnen. Norr om Smygehamn ligger flera små kalkugnar som snarast liknar små hattstugor. Även om ugnarna inte är äldre än från 1800-talet räknas de idag som fornlämningar. Här uppe ligger också en lite spöklik byggnad, gjord för mera industriell kalkbränning. Denna togs dock aldrig i bruk, efter kriget minskade efterfrågan och verksamheten här hann aldrig komma igång.

Växt- och djurlivet runt udden präglas också av den kalkrika marken. Norr om hamnen finns ett kärr med orkidéer som majnycklar och ängsnycklar. Här trivs också salamander, grodor och paddor. Västerut, på strandängarna mellan hamnen och Böste finns huggorm, den enda kvarvarande huggormspopulationen utmed Skånes sydkust. Huggormarna är fridlysta!

Skåre Skansar

Skansarna är en cirka 700 meter lång och drygt fyra meter hög vallanläggning. Vallar och vallgravar avtecknar sig tydligt liksom redutterna, som var uppställningsplatser för artilleri och infanteri. Det finns en redutt i var sida och en mitt på skansen. Värnen som kunde rymma 360 man skulle förses med tjocka palissader.

Denna ansehlige försvarsanläggning anlades sensommaren 1717, på direkt order från Karl XII nere i Bender. Den var en av flera befästningsanläggningar som anlades utmed Skånes kust. Skansen skulle försvara hamnen mot inkräktare och förhindra invasion av Skåne. Svenskarna var rädda för att de allierade danska och ryska arméerna skulle angripa Sverige och Skåne låg närmast till hands för invasion. Dagens badvik, strax öster om Skåre läge, var då en välkänd naturhamn som kallades Skårbo hamn. Här kunde större skepp lätt komma mycket nära land. Att denna plats var farlig ur angreppssynpunkt hade också danske kung Kristian IV insett. Han lät redan under 30-åriga kriget på 1600-talet, bygga en skans vid viken – då till skydd mot svenskarna. Av alla de skansanläggningar som byggdes längs Skånes kuster är det idag inte många som återstår.

Per-Albinlinjen

Skånelinjen eller i dagligt tal Per Albin-linjen, efter dåvarande statsministern Per Albin Hansson, började byggas år 1939. Denna försvarslinje löpte längs hela Skånes kust och hade till uppgift att hindra mindre båtar, sjöstridsvagnar och trupper från att nå land. De byggdes i hast under brinnande krig och bestod ursprungligen av över 1000 värn, byggda i betong. De bestod av tre olika typer av värn, kulsprute- kanon- och observationsvärn.

Under både 1950-talet och 1980-talet har en del av värnen byggts om och moderniserats. Men i början av 2000-talet påbörjade man i stället en avvecklingsprocess. En hel del av värnen är därför numera rivna. Fortfarande ligger de dock tätt, tätt utmed hela vår kust.

Dalköpinge ängar med Lübeckerkapellet

Dalköpinge ängar är alltsedan 1975 naturreservat. Här flyter Gislövsån i en under 1850-talet grävd fåra för att sedan mynna ut i Östersjön. Troligen har större delen av reservatet aldrig varit under plog, utan marken har betats. Flora och fauna är väl anpassad till denna form av kulturpåverkan och marken hävdas än idag endast genom bete. Längs den forna åfåran har det bildats en mycket artrik kalkfuktäng men här finns också både hed och torräng. Närheten till havet gör också att kärrväxter blandas med marina växtarter. Även här trivs kalkgynnade orkidéer. Fågellivet är också rikt med arter som tofsvipa, enkelbeckasin och rödbena. Ängarna tillhör de mest värdefulla och minst påverkade våtmarkerna i länet.

I områdets östra del ligger de låga och grästäckta ruinerna efter det så kallade Lübeckerkapellet, en medeltida kapellbyggnad som bestått av långhus och kor, byggda i tegel. Troligen har det även funnits ett långhus som dock varit uppfört i trä. Söder om byggnaden har man funnit gravar. Kapellet har förmodligen använts av hanseatiska köpmän som vistats här under sillfiskets glansdagar. Det bör ha lagts ned under 1500-talets första hälft.

Enskiftet på gott och ont

Landskapsbilden präglas idag i stor utsträckning av den spridda gårdsbebyggelse, som blev ett av enskiftets resultat. Vid skiftet var det i regel bara tre, fyra gårdar som fick stanna kvar i byn. De övriga gårdarna – de största byarna, som Gislöv och Maglarp, hade bestått av ett trettiotal gårdar - flyttades ut med jämna avstånd från varandra. Söderslätt blev ett fullåkerslandskap och var man än vänder sig ser man nu lantgårdar. Sammanläggningen av jordarna blev, om inte ett socialt, så ett ekonomiskt lyckokast, skördarna ökade rejält. Samtidigt hade man ju också fått fram både bättre redskap och nya växtföljder. De utflyttade gårdarna blev många gånger just flyttade, den gamla korsvirkestimran plockades ned och sattes upp på nytt ställe. Efter ett klinegille var facken åter fyllda och man kunde flytta in. Men mot slutet av 1800-talet då lantbrukarna fått reell ekonomisk vinning av skiftet, skaffade många sig nya, tegelbyggda boningslängor, breda och höga, med två rum i bredd, istället för som tidigare ett.

Tegelbruken i sydvästsåskåne blev närmast en storindustri. De fina lerjordarna och den allt mer ökande efterfrågan på byggnadsmaterial i slutet av 1800-talet, gjorde att det etablerades ett stort antal bruk. I dag är alla nedlagda, men Minnesberg minner ännu om en sådan bruksmiljö med själva bruket, disponentbostad, arbetarbostäder, fotbollsplan med mera.

Strax öster om Minnesberg ligger Tegelberga, även detta en gång ett tegelbruk. Dess höga gamla bruksskorsten är ännu bevarad.

Även många av de rätvinkliga småvägar som förenar de utflyttade gårdarna är en tydlig påminnelse om den stora reform som enskiftet innebar. Flera av dagens trädkantade åkervallar och pilealléer har också tillkommit efter enskiftet. Såväl alléer som enstaka träd är ett resultat av påbud uppifrån att plantera träd. Här var enormt trädfattigt. Nils Lovén, född i Räng 1796, beskriver i "Folkklivet i Skytts härad i Skåne vid början af detta århundrade" hur man i början av 1800-talet i princip inte kunde se några träd på Slätten – allt var uppodlat!

Om man en sommandag steg upp på en ättekulle — de enda höjder, som Skytts härad med få undantag har att erbjuda, men varifrån man alltid har en ganska vidsträckt utsikt, — såg man gråa byar med ett och annat träd i de små kålhagarna ligga på 1/8 mil eller 1/4 mils avstånd från varandra. Mellanstånden utgjordes av flacka fält, där aldrig något träd skymde utsikten, om ej enstaka pilar, som här och där stod upp ur de enkla jordvallar, som avskilde vångarna.

Trots utflyttningen frodades de flesta byarna. Redan innan hade det i byarna funnits en hel del gatehus, bostäder för husmän och hantverkare. Efter skiftet fanns det plats för än fler gatehus – och det behövdes efterhand som befolkningen på grund av bättre välstånd kraftigt ökade. Allt färre arbetade ju dessutom i jordbruket. Befolkningstrycket gjorde också att bosättningarna ute i krattmarker och i fiskelägena ökade. Det fanns gott om folk för den begynnande industrialismen!

”Äng är åkers moder” – Beddinge ängar

Beddinge ängar är till från Dalköpinge ängar inte naturligt bildade. De är istället ett resultat av så kallad ”ängavattning” ett översilningssystem som gjorde att foderproduktionen ökade. Bristen på foder blev under 1800-talet akut eftersom åkermarken kraftigt ökat på bekostnad av ängsmarken. Bönderna tvingades minska sina djurbesättningar, och som en följd av detta minskade tillgången på gödsel. I sin tur ledde detta till minskad spannmålsproduktion. Det gamla talesättet äng är åkers moder gällde! Åtminstone fram till införandet av konstgödsel...

Ängavattning innebar att man dämde upp en å, och lät vattnet spridas i ett nät av grävda kanaler som silade vattnet över ängsmarken. Systemet byggde på en avancerad teknik som krävde stora markresurser och mycket arbetskraft, både för anläggning och skötsel. Under årens lopp har det då och då talats om att återställa silningssystemet i Beddinge, kanalerna är ännu bevarade och synliga i markerna. Fågellivet är också rikt och varierat, med många arter vadarfåglar.

Ett annat drastiskt exempel på hur man tanklöst gapade efter åkermark har vi i Näsbyholmssjön. Den var tidigare en av Skånes största sjöar och upptog en yta av cirka 750 ha, men tappades på 1800-talet av för att i stället bli odlingsyta. Idag har Näsbyholmssjön dock till delar fått återuppstå. Samma sak är det med Tullstorpsån som har fått stora delar av sitt vattensystem återskapat. Mycket snabbt har även flora och fauna återhämtat sig, och denna del av kommunen är återigen synnerligen intressant, även för sina naturvärden.

Möllor, mejerier och transformatorstationer

Andra minnesmärken på landsbygden är alla våra väderkvarnar, stubbamöllorna vid Jordberga och i Södra Åby samt Sandmöllan inne i Trelleborg. Hättmöllor eller holländare har vi i Skegrie, Kyrkököpinge, och i Grönby kratt.

Även mejeribyggnader, dock med ändrad användning, finns bevarade i till exempel Västra Värlinge och Fjärdingslöv.

Transformatorstationer, vackra och välbyggda små torn har vi också kvar en del av. Det vid E6:an, söder om Maglarp, är kanske det mest kända men det finns ett liknande torn även på Gylle kyrkogård och väster om Hemmesdynge står ett litet fint tegeltorn.

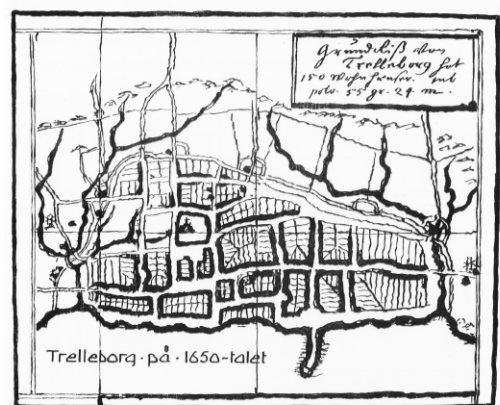
Häktet i Klörup

Klörup blev tingsplats redan 1699, då domsagorna i Skytts och Oxie härader slogs ihop. Det nuvarande häktet är från 1809 och består av en mans- och en kvinnocell, samt en bostad för fångvaktaren. Häktet var i bruk till 1904 och är det enda i sitt slag som är intakt bevarat.

Ting höll man tre gånger om året. De som skulle dras inför domstol förvarades under mellantiden på Malmöhus fästning. Tingsförhandlingarna kunde bli en utdragen process på upp till ett par veckor och det var under denna tid de åtalade satt fängslade i Klörup. Efter att domstolen sagt sitt fördes brottslingarna tillbaka till Malmö. Byggnaden är idag byggnadsminne och ägs av Skytts Härads hembygdsförening.

Centrala Trelleborg

Trelleborg utvecklades till en början lysande, även efter medeltidens slut. Omlandet var rikt och härifrån var det lätt att skeppa varor ut och in. Affärerna gick bra, så bra att många ville göra sina förrättningar i Trelleborg. Handlare från Malmö och Ystad, ja även Landskrona begav sig hit för att göra affärer. Från de andra städerna inkom ständiga klagomål angående detta. Trelleborgs stad berövade dem deras inkomster! Till slut, år 1619, beslöt kung Gustaf II Adolf att Trelleborg skulle mista stadsrättigheterna – detta främst för att säkra att Malmö inte skulle lida skada. Här hade man ju låtit uppföra fästningen Malmöhus och staden måste på alla sätt värnas!

Detta var naturligtvis ett rejält avbräck för Trelleborg och förklarar också varför här inte finns den typ av äldre korsvirkeshus från 1600-talet som ju återfinns i de andra gamla skånska städerna. Även om orten levde kvar så uppfördes här byggnader av lite enklare slag. Trelleborgs äldsta bevarade byggnader är de gamla magasinerna på Strandvägen samt hörnhuset i nordvästra delen av Gamla Torg. Just kring Gamla Torg finns flera vackra äldre byggnader från 1700- och 1800-talet. Torget har dock omvandlats i etapper från ett väldigt stort marknadstorg till att idag mer vara en utvidgning i gaturummet.

Även Stortorget, tillkommit efter en centrumvandring som gjorde att det gamla torget började kännas perifert, har en del äldre bebyggelse. Det gränsar också till den samtida Stadsparken. Mitt på torget tronar Sjöormsfontänen, en av många skapelser i staden utförda av Axel Ebbe.

Strax norr om centrum finns en väl sammanhållen miljö av bostäder uppförda kring sekelskiftet 1900 fram till in på 30-talet. De byggdes åt den framväxande industrins arbetare och tjänstefolk. Byggnadsmaterialet är tegel, som sig bör så här i randen av Skånes tegelbälte. I östra kanten av detta område ligger S:ta Gertruds väg, en paradgata med bred trädplantering med bebyggelse från samma tid men med ståtliga villor byggda för industrins direktörer och högre tjänstemän.

Östra stranden med Åhus – ursprungligen ett separat fiskeläge skilt från Trelleborg, är en annan härlig miljö. Men det finns också flera fina solitära byggnader i stan, byggnader som Vattentornet, Kyrkan, Järnvägsstationen, gamla Tullhuset, Centralpalatset, Badhuset och så klart Axel Ebbes Konsthall. Samma sak med Ångkvarnen, Telinska Magasinet, Garvaregården, de tidigare nämnda Borgmans magasin och Skyttsgården som ju ursprungligen byggdes som lasarett.

Trelleborgs Museum i november 2017

Ingela Jacobsson

Museer och museisamlingar

Trelleborgs Museum

Trelleborgs museum ligger sedan år 2010 på Stortorget i Trelleborg. Här finns spännande utställningar som berättar om både stad och omland, allt ifrån samlar-jägarstenålder 7000 år tillbaka i tiden och fram till idag. Här visas också tillfälliga utställningar om varierande ämnen, historia, konst, design med mera. En "Bia" där det visas film non-stop kompletterar utställningarna liksom butik och ett litet café.

Axel Ebbe Konsthall

Konsthallen ligger på andra sidan Stadsparken, från Museet räknat. I det lilla vackra huset – en av Trelleborgs allra finaste byggnader, uppförd i klockren funkis – visas Axel Ebbes samlade verk av skulptur, måleri, teckning och prosa.

Trelleborgen

Trelleborgen är ett försök till rekonstruktion av den vikingatida ringborg som återfanns i slutet av 1980-talet. Den nordvästra kvadranten, en fjärdedel av den ursprungliga borgen är uppbyggd på exakt den plats där den återfanns.

På området finns också en delrekonstruktion av ett medeltida långhus. Väster om borgen ligger en "vikingatida" gårdsanläggning där det sommartid förekommer allehanda aktiviteter. En museibygnad med utställning, café och butik kompletterar anläggningen.

Borgquistiska Hattmuseet

Hattfabriken startades 1866 och här har det tillverkats mössor, hattar och pälsar i lokaler som undgått större förändringar. Men 1978 var det slut, nyckeln vreds om i låset och allt därinnanför lämnades åt sitt öde. Muffar och pälskragar hänger sida vid sida, verktyg, symaskiner, kemikalier och mönstertidningar – allt så minutiöst restaurerat att det känns som om sömmerskorna bara lämnat sina symaskiner för en snabb kafferast.

Samlingarna tillhör Trelleborgs Museum men visningsverksamheten sköts av Föreningen Gamla Trelleborg.

Dessa fyra museer ingår i Trelleborgs Museer och tillhör Trelleborgs Kommun

Sirmiones skeppslag

I fritidshamnen på Gislövs läge finns även en liten allmogehamn med femtontalet äldre båtar samt ett litet kustfiskemuseum. Föreningens inriktning är att ta vara på gamla bruksbåtar och fiskesnipor, byggda av lokala båtbyggare runt Skånekusten.

Verksamheten drivs av intresseföreningen Sirmiones Skeppslag.

Trelleborgs Sjöfartsmuseum

Sjöfartsmuseet visar sjöfartens historia i Trelleborgs kommun. Här ryms fiske, båtmotorer, nautiska instrument, stuveri, rederi, spedition och färjetrafik. Här visas också flera olika interiörer.

Museet drivs av föreningen Trelleborgs Sjöfartsmusei Vänner.

Frisörmuseet i Trelleborg

Upplev autentiska miljöer från frisörvärlden och inte minst alla de "pinoredskap" som den som ville bli fin förr i världen blev utsatt för.

Privat samling

Beatlesmuseet

50 kvadratmeter fullspäckade med allt om The Beatles – instrument, böcker, tavlor, souvenirer, m.m. 100-tals skivor och 5-600 Beatlesfilmer. Allt för den inbitna Beatlesfantasten.

Privat samling

Anderslöv och Bygdenmuseet

På Anderslövs Museum visas Anderslövs historia genom allehanda interiörer och en bred samling föremål och foton.

Museet drivs av föreningen Anderslöv och Bygdenmuseet

Skegrie mölla och Klörups häkte

Båda visas vid olika evenemang.

Lokalerna ägs och visas av Skytts Härads hembygdsförening.

Därtill finns det flera byalag som både har intressanta lokaler och samlingar att visa! Likaså finns det en del gallerier, såsom Isie Tio, Galleri Alma, Bokenäs Konsthall, Galleri Fågel med flera. Garvaregården i Trelleborg liksom Köpmansmagasinet i Smyge är andra platser där det tidvis visas utställningar.

Sevärdheter som är i behov av skyltar

Centrum

Skytningen i centrum är klart undermålig. Det saknas också konsekvens i skyltsättningen.

Exempelvis finns mycket stora skyltar tvärs över vägen nere på Strandgatan som visar upp till Sjöfartsmuseet. Inget av de kommunala – och större – museerna har fått denna typ av skyltning.

Trelleborgs Museum saknar i princip skyltar. Det finns endast några mycket små skyltar för gående i nära anslutning museet.

Axel Ebbes Konsthall saknar också riktiga vägskyltar, endast en liten skylt för gående finns helt nära Konsthallen.

Trelleborg Vägskylt på Västra Infarten, däremot saknas skyltar för dem som kommer norr- eller österifrån.

För dessa museer gäller att det behövs tydliga vägvisare då dessa institutioner har ett kontinuerligt öppethållande och många besökare som kommer bilande utifrån.

Landsbygden

Skateholmsboplatsen

Vägvisare saknas. Platsen omöjlig att hitta utan skyltning. Fyllig infoskylt på plats.

Vägvisare, gärna med kringla, bör finnas såväl nere vid kustvägen som på markvägen.

Vidare behövs P-skylt uppe på ängen.

Tullstorpsstenen

Vägs skyltar och kringlor saknas. Behövs såväl vid avtagsvägarna till byn, som vid kyrkan. Stor tydlig infoskylt finns dock, både vid kyrkan och uppe vid runstenen.

Svenstorps Herregård

Vägvisare och kringla saknas

Allmøgehamnen – Sirmiones skeppslag

Vägvisare och skylt saknas

Kalkugnarna i Smyge

Vägvisare och kringla saknas

Däremot finns Länsstyrelsen informationsskylt

Skåre Skansar

Informationsskylt saknas

Kringla?